

BRODY DUŻE I MAŁE

Przy pisaniu historii Brodów Dużych i Małych korzystałem w pewnym zakresie z "Leksykonu historycznego miejscowości dawnego województwa zamojskiego", wydanego w Zamościu w roku 2003. W/w Leksykon podaje, że dzisiejsze wsie Brody Małe i Brody Duże są położone, na wysokości południowego skraju i środkowej części Szczebrzeszyna, na wschodnim brzegu rzeki Wieprz, na pograniczu Padolu Zamojskiego i Roztocza, co dla nas „szczebrzeszaków” jest codzienną rzeczywistością.

We wczesnych latach 30-tych ub. wieku moi rodzice Stefania i Roman Kołodziejczycy kupili znajdujący się w Brodach Dużych murowany budynek zwany powszechnie Szlakówką, podobny do dworów budowanych przez Ordynację Zamojską dla dzierżawców folwarków. Rodzice kupili też kilkanaście hektarów przynależnej do budynku ziemi ornej i pastwisk. Budynek ten stał się naszym domem rodzinnym- urodziły się tu trzy moje siostry: Teresa Szumigaj, Elżbieta Kalinowska i Irena Łowczyńska.

Zakupiona Szlakówka

Zakupiony budynek i ziemia pochodziły z parcelowanego wówczas folwarku Brody Stare. Zdziwienie nasze wywołał, umieszczony w akcie kupna przez sprzedawcę: Bank Rolny w Zamościu, adres kupionej ziemi i domu STARYBRÓD 1. Ta bardzo stara nazwa dzisiejszej wioski Brody Duże powstała kilka wieków temu, kiedy nie znano jeszcze techniki budowy mostów a jej mieszkańcy chcąc się dostać do Szczebrzeszyna musieli przeprować się przez bród nazywany „Stary”.

W bibliotece Instytutu Historii PAN na Starym Rynku w Warszawie znajduje się mapa Szczebrzeszyna wykonana ręcznie na początku XIX wieku przez inżynierów wojskowych. Uwidocznione są tam 4 brody, które łączyły

Szczebrzeszyn z wioskami położonymi po wschodniej stronie Wieprza. Nazwy tych brodów licząc od Brodów Małych [od styku z Żurawnicą] to: Koloniści, Wołoski, Średni i Stary. Najważniejsze i stale używane były dwa brody Wołoski i Stary. Ten pierwszy - „Wołoski” łączył, za mojej pamięci, Brody Małe z Kawęczynem w ten sposób, że nad samym brodem zbudowany był młyn pana Łysaka, do którego można było dojechać tak z Brodów Małych, jak i Kawęczyna. Drugi bród: „Stary” znajduje się pod dzisiejszym mostem.

Od nazwy tych brodów wieś zaczęła się dzielić na dwie wsie: Brody Wołoskie i Brody Stare, które z czasem zaczęto nazywać Starybród. W/w „Leksykon historyczny” potwierdza istnienie tych dwu wsi: „w roku 1564 Brody Stare i Wołoskie (Brody „Duplex) liczyły 21 łanów użytków.” (M. Stankowa 1975, s.83) Potem używano jeszcze nazwy Brody Wielkie i Brody Małe, aby na końcu ustalić dzisiejszą nazwę: Brody Duże i Brody Małe. Bank Rolny w Zamościu jeszcze w roku 1934 użył pierwotnej nazwy Starybród.

Szlakówka po zagospodarowaniu przez rodziców. Obok stara kapliczka odnowiona przez moją siostrę Teresę, absolwentkę Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi.

W oficjalnych dokumentach nazwa Brody pojawiła się po raz pierwszy na początku XV wieku, kiedy to Dymitr z Goraja darował swoim 4 bratankom: Aleksandrowi, Andrzejowi, Mikołajowi i Prokopowi kilka wsi z otrzymanej od króla Ludwika w 1377r. włości szczebrzeskiej, w tym i Brody.

Na przełomie XVII i XVIII wieku w Brodach Dużych powstała kolonia rolników niemieckich, sprowadzonych i osadzonych tam przez Ordynację Zamojską, dla dania przykładu naszym rolnikom, jak powinna być prowadzona nowoczesna gospodarka rolna.

Od 1915 roku austriackie władze okupacyjne Szczepieszyna i okolic, a później władze polskie przystąpiły do naprawy i rozbudowy dróg. Drogę z Zamościa do Szczepieszyna utwardzono klinkierem (specjalna cegła). Dotychczasową drogę ze Szczepieszyna do Zwierzyńca i dalej do Biłgoraja przez Kawęczyn i Topólcę pozostawiono, jako drogę lokalną a wybudowano nową drogę, poprzecznie przez pradolinę Wieprza i Brody Małe, używaną do dzisiaj.

Władze austriackie rozpoczęły, a polskie kontynuowały, „na zapleczu” Brodów Dużych i Małych”, budowę sieci kolejowej, która połączyła Szczepieszyn i okolice z Zamościem, Lublinem i Warszawą, a w kierunku wschodnim Szczepieszyn ze Lwowem i dalej przez Kowel i Lidę z Wilnem.

W planie była budowa jeszcze jednej linii kolejowej- od Szlakówki przez Kawęczyn do powstającego nowego zagłębia przemysłowego koło Stalowej Woli. Pamiętam liczne grupy geodetów w 1938 i 9 roku, z tyczkami i przyrządami do pomiarów, mierzących pola i łąki, otoczonych zawsze dużą grupą gapiących się chłopców- sam tam też bywałem.

W roku 1935 inż. Aleksander Waligóra, jakby przeczuwając przyszłość przeniósł swoją fabrykę kalafoni i terpentyny z Krystynopola do Brodów Małych. Dzisiaj Krystynopol znajduje się w Ukrainie i nazywa się Czerwonograd. Trzeba wymienić jeszcze jedną inwestycję, tym razem w Brodach Dużych. Na przełomie lat 20 i 30 XX wieku wybudowano dużą, murowaną, piękną szkołę powszechną, do której chodziłem latach 1936-1943.

O moim „udziaale” w powyższych wydarzeniach napisałem w latach ubiegłych liczne wspomnienia i umieściłem je na mojej stronie internetowej pt „szczepieszyn”. M.in. Wspomnienia z Lidy, Szkoły Brody Duże, Początków okupacji, Okupacji i dorastania, Gimnazjum i harcerstwem w Szczepieszynie, Liceum w Zamościu, studiów w Szczecinie i pracy, w tym także dyrektorskiej w b. dużym (4.500 zatrudnionych) Przedsiębiorstwie Międzynarodowych Przewozów Samochodowych, kiedy to, podczas wyjazdów służbowych poznałem całą Europę z wyjątkiem Norwegii i Rumunii- pozostały z tego wspomnienia i setki fotografii.

Wszystkiego tego nie mogłem umieścić w niniejszym opracowaniu, powstała by spora broszura. Zachęcam, więc do oglądania mojej w/w strony internetowej „szczepieszyn”, gdzie wszystkie te i inne wspomnienia, a także sporo publikacji jest umieszczonych.